

T.C.
MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI

Orta-Ağır Zihinsel Engeli ve
Otizm Spektrum Bozukluğu
Olan Öğrenciler İçin

DİN KÜLTÜRÜ VE AHLAK BİLGİSİ DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMI

II. Kademe (5, 6, 7 ve 8. Sınıf)

Ankara, 2018

içindekiler

GİRİŞ	5
MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI ÖĞRETİM PROGRAMLARI	5
ÖĞRETİM PROGRAMLARININ AMAÇLARI	5
ÖĞRETİM PROGRAMLARININ PERSPEKTİFİ	6
1. DEĞERLERİMİZ	6
2. YETKİNLİKLER	6
ÖĞRETİM PROGRAMLARINDA ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME YAKLAŞIMI	7
BİREYSEL GELİŞİM VE ÖĞRETİM PROGRAMLARI	8
SONUÇ	9
DİN KÜLTÜRÜ VE AHLAK BİLGİSİ DERSİ PROGRAMININ UYGULANMASI	9
1. DİN KÜLTÜRÜ VE AHLAK BİLGİSİ DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMININ ÖZEL AMAÇLARI	9
2. ÖĞRENME ÖĞRETME YAKLAŞIMI	10
3. ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME YAKLAŞIMI	11
4. UYGULAMADA DİKKAT EDİLECEK HUSUSLAR	16
DİN KÜLTÜRÜ VE AHLAK BİLGİSİ DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMININ YAPISI	17
1. ÖĞRETİM PROGRAMININ YAPISI	17
2. HEDEFLERİN YAPISI	19
3. HEDEF, HEDEF DAVRANIŞLAR VE AÇIKLAMALAR	20
ÖRNEK ÖĞRETME-ÖĞRENME SÜRECİ	25

II. KADEME DİN KÜLTÜRÜ VE AHLAK BİLGİSİ DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMI

GİRİŞ

MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI ÖĞRETİM PROGRAMLARI

Orta-ağır zihinsel engeli ve otizm spektrum bozukluğu olan öğrenciler için geliştirilen öğretim programları; öğrencilerin hayat boyu kullanabilecekleri bilgi, kavram ve becerileri kazanmalarını, bunları kullanarak kendilerini bireysel ve sosyal yönden geliştirmelerini, etkili iletişim kurmalarını, akademik, günlük yaşam, öz bakım gibi alanlarda gelişim sağlamalarını hedefleyen bir bütünlük içinde yapılandırılmıştır. Bu özelliklere sahip bireylerin yetişmesine hizmet edecek öğretim programları salt bilgi aktaran bir yapıdan ziyade bireysel farklılıkları dikkate alan, değer ve beceri kazandırma hedefleyen, yalın ve anlaşılır bir yapıda hazırlanmıştır. Programlarda bir taraftan farklı konu ve kademelerde sarmal bir yaklaşımla tekrar eden hedeflere ve açıklamalara, diğer taraftan bütünsel ve bir kerede kazandırılması hedeflenen öğrenme çıktılarına yer verilmiştir. Her iki gruptaki hedef ve açıklamalar ilgili disiplinin yetkin, güncel, geçerli ve eğitim öğretim sürecinde hayatla ilişkileri kurulabilecek niteliktedir. Bu hedefler ve açıklamalar, eğitim kademeleri düzeyinde değerler, beceriler ve yetkinlikler perspektifinde bütünlük sağlayan bir bakış açısıyla yalın bir içeriğe işaret etmektedir. Böylelikle anlamlı ve kalıcı öğrenmeyi sağlayan, sağlam ve önceki öğrenmelerle ilişkilendirilmiş, günlük hayatta değerler, beceriler ve yetkinlikler çevresinde bütünlüğe ulaşmış bir öğretim programları toplamı oluşturulmuştur.

ÖĞRETİM PROGRAMLARININ AMAÇLARI

Öğretim programları, 1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanununun 2. maddesinde ifade edilen “Türk Millî Eğitiminin Genel Amaçları”, “Türk Millî Eğitiminin Temel İlkeleri” ve 573 sayılı Özel Eğitim Hakkında Kanun Hükmünde Kararname’de yer alan “Özel Eğitimin Temel İlkeleri” esas alınarak hazırlanmıştır. Eğitim ve öğretim programlarıyla sürdürülen tüm çalışmalar; okul öncesi, birinci, ikinci ve üçüncü kademe seviyelerinde birbirini tamamlayıcı bir şekilde aşağıdaki amaçlara ulaşmaya yöneliktir:

1. Okul öncesi eğitimi tamamlayan öğrencilerin bireysel gelişim süreçleri göz önünde bulundurularak dil ve iletişim, öz bakım ve günlük yaşam, bedensel, bilişsel, sosyal ve duygusal alanlarda sağlıklı şekilde gelişimlerini sağlamak,
2. Birinci kademe eğitimi tamamlayan öğrencilerin gelişim ve öğrenme düzeylerine uygun olarak dil ve iletişim, öz bakım ve günlük yaşam, bedensel, bilişsel, sosyal ve duygusal alanlarda sağlıklı şekilde gelişimlerini desteklemek, günlük yaşamlarında ihtiyaç duyacakları temel akademik becerileri kazanmış, bunları etkin bir şekilde kullanarak bağımsız bireyler olarak hayatlarını sürdürmelerini sağlamak,
3. İkinci kademe eğitimi tamamlayan öğrencilerin, ilkokulda kazandıkları yetkinlikleri geliştirmek suretiyle millî ve manevi değerleri benimsemiş, toplumla etkileşimini, bütünlüğünü sağlayacak şekilde yeterliliklerle donatılmış bireyler olmalarını sağlamak,
4. Üçüncü kademe eğitimi tamamlayan öğrencilerin birinci ve ikinci kademede kazandıkları yetkinlikleri geliştirmek suretiyle, insanlarla etkileşim kurabilen, toplumsal kurallara uyum sağlayabilen, toplumsal yaşama katılım için çabalayan, yaşamlarını bağımsız olarak sürdürebilen bireyler olmalarını sağlamak, “Türkiye Yeterlilikler Çerçevesinde (TYÇ)” ve ayrıca disiplinlere özgü alanlarda ifadesini bulan temel düzey beceri ve yetkinlikleri kazanmış, ilgi ve yetenekleri doğrultusunda hayata ve bir mesleğe hazır, toplum hayatında üretime katkısı olan, millî ve manevi değerleri benimseyen bireyler olmalarını sağlamaktır.

ÖĞRETİM PROGRAMLARININ PERSPEKTİFİ

Eğitim sistemimizin temel amacı bireye değerlerimiz ve yetkinliklerle bütünleşmiş bilgi, beceri ve davranışlar kazandırmaktır. Bilgi, beceri ve davranışlar öğretim programlarıyla kazandırılmaya çalışılırken değerlerimiz ve yetkinlikler bu bilgi, beceri ve davranışların arasındaki bütünlüğü kurmaktadır. Değerlerimiz toplumumuzun millî ve manevi kaynaklarından günümüze ulaşmış ve yarınlarmıza aktaracağımız öz mirasımızdır. Yetkinlikler ise bu mirasın hayata aktarımıdır. Bu yönüyle değerlerimiz ve yetkinlikler birbirinden ayrılmaz bir şekilde öğrenme öğretme süreçleriyle kazandırmaya çalıştığımız bilgi, beceri ve davranışlar ile birlikte ele alınarak programın perspektifini oluşturmaktadır.

1. DEĞERLERİMİZ

Değer; bir sosyal grup veya toplumun kendi varlık, birlik, işleyiş ve devamını sağlamak ve sürdürmek için üyelerinin çoğunluğu tarafından doğru ve gerekli olduğu kabul edilen ortak düşünce, amaç, temel ahlaki ilke ya da inançlardır. Değerler toplum ya da bireyler tarafından benimsenen, birleştirici olgulardır. Aynı zamanda değerler, toplumun sosyal ihtiyaçlarını karşıladığına ve bireylerin iyiliği için olduğuna inanılan ölçütlerdir. Değer eğitiminin temel amaçlarından biri de öğrencilerin sağlıklı, tutarlı ve dengeli bir kişilik geliştirmelerini sağlamaktır. Değerler, insanın tutum ve davranışlarını biçimlendirmede önemli bir role sahiptir.

Eğitim sistemi sadece akademik açıdan başarılı, belirlenmiş bazı bilgi, beceri ve davranışları kazandıran bir yapı değildir. Temel değerleri benimsemiş bireyler yetiştirmek asli görevidir; yeni neslin değerlerini, alışkanlıklarını ve davranışlarını etkileyebilmelidir. Eğitim sistemi değerleri kazandırma amacı çerçevesindeki işlevini, öğretim programlarını da kapsayan eğitim programıyla yerine getirir. "Eğitim programı"; öğretim programları, öğrenme öğretme ortamları, eğitim araç gereçleri, ders dışı etkinlikler, mevzuat gibi eğitim sisteminin tüm unsurları göz önünde bulundurularak oluşturulur. Öğretim programlarında bu anlayışla değerlerimiz, ayrı bir program veya öğrenme alanı, ünite, konu vb. olarak görülmemiştir. Tam aksine bütün eğitim sürecinin nihai gayesi ve ruhu olan değerlerimiz, öğretim programlarının her birinde ve her bir biriminde yer almıştır.

Öğretim programlarında yer alan "kök değerler" şunlardır: adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik, yardım severlik. Bu değerler, öğrenme öğretme sürecinde hem kendi başlarına, hem ilişkili olduğu alt değerlerle ve hem de öteki kök değerlerle birlikte ele alınarak hayat bulacaktır.

2. YETKİNLİKLER

Eğitim sistemimiz yetkinliklerde bütünleşmiş bilgi, beceri ve davranışlara sahip karakterde bireyler yetiştirmeyi amaçlar. Öğrencilerin hem ulusal hem de uluslararası düzeyde; kişisel, sosyal, akademik ve iş hayatlarında ihtiyaç duyacakları beceri yelpazesi olan yetkinlikler TYÇ'de belirlenmiştir. TYÇ'de anadilde iletişim, yabancı dillerde iletişim, matematiksel yetkinlik ve bilim / teknolojide temel yetkinlikler, dijital yetkinlik, öğrenmeyi öğrenme, sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinlikler, inisiyatif alma ve girişimcilik, kültürel farkındalık ve ifade olmak üzere sekiz anahtar yetkinlik belirlenmiştir. Özel eğitim çerçevesinde yabancı dillerde iletişim ve inisiyatif alma ve girişimciliğe ait yetkinlikler öğretim programlarında ele alınmamıştır. Bu yetkinliklere ilişkin bilgi ve beceriye ait davranışlar orta ve ağır yetersizlik düzeyindeki öğrencilere kazandırılmamaktadır. Öğretim programlarında ele alınan yetkinlikler TYÇ'de aşağıdaki gibi tanımlanmaktadır:

1. *Anadilde iletişim:* Kavram, düşünce, görüş, duygu ve olguları hem sözlü hem de yazılı olarak ifade etme ve yorumlama (dinleme, konuşma, okuma ve yazma); eğitim ve öğretim, iş yeri, ev ve eğlence gibi her türlü sosyal ve kültürel bağlamda uygun ve yaratıcı bir şekilde dilsel etkileşimde bulunmaktır.

2. *Matematiksel yetkinlik ve bilim / teknolojide temel yetkinlikler:* Matematiksel yetkinlik, günlük hayatta karşılaşılan bir dizi problemi çözmek için matematiksel düşünme tarzını geliştirme ve uygulamadır. Sağlam bir aritmetik becerisi üzerine inşa edilen süreç, faaliyet ve bilgiye vurgu yapılmaktadır. Matematiksel yetkinlik, düşünme (mantıksal ve uzamsal düşünme) ve sunmanın (formüller, modeller, kurgular, grafikler ve tablolar) matematiksel modlarını farklı derecelerde kullanma beceri ve isteğini içermektedir.

Bilimde yetkinlik, soruları tanımlamak ve kanıta dayalı sonuçlar üretmek amacıyla doğal dünyanın açıklanmasına yönelik bilgi varlığına ve metodolojiden yararlanma beceri ve arzusuna atıfta bulunmaktadır. Teknolojide yetkinlik, algılanan insan istek ve ihtiyaçlarını karşılama bağlamında bilgi ve metodolojinin uygulanması olarak görülmektedir. Bilim ve teknolojide yetkinlik, insan etkinliklerinden kaynaklanan değişimleri ve her bireyin vatandaş olarak sorumluluklarını kavrama gücünü kapsamaktadır.

3. *Dijital yetkinlik:* İş, günlük hayat ve iletişim için bilgi iletişim teknolojilerinin güvenli ve eleştirel şekilde kullanılmasını kapsar. Söz konusu yetkinlik, bilgiye erişim ve bilginin değerlendirilmesi, saklanması, üretimi, sunulması ve alışverişi için bilgisayarların kullanılması ayrıca internet aracılığıyla ortak ağlara katılım sağlanması ve iletişim kurulması gibi temel beceriler yoluyla desteklenmektedir.
4. *Öğrenmeyi öğrenme:* Bireyin kendi öğrenme eylemini etkili zaman ve bilgi yönetimini de kapsayacak şekilde bireysel olarak veya grup hâlinde düzenleyebilmesi için öğrenmenin peşine düşme ve bu konuda ısrarcı olma yetkinliğidir. Bu yetkinlik, bireyin var olan imkânları tanıyarak öğrenme ihtiyaç ve süreçlerinin farkında olmasını ve başarılı bir öğrenme eylemi için zorluklarla başa çıkma yeteneğini kapsamaktadır. Yeni bilgi ve beceriler kazanmak, işlemek ve kendine uyarlamak kadar rehberlik desteği aramak ve bundan yararlanmak anlamına da gelir. Öğrenmeyi öğrenme, bilgi ve becerilerin ev, iş yeri, eğitim ve öğretim ortamı gibi çeşitli bağlamlarda kullanılması ve uygulanması için önceki öğrenme ve hayat tecrübelerine dayanılması yönünde öğrenenleri harekete geçirir.
5. *Sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinlikler:* Bu yetkinlikler kişisel, kişiler arası ve kültürler arası yetkinlikleri içermekte; bireylerin farklılaşan toplum ve çalışma hayatına etkili ve yapıcı biçimde katılmalarına imkân tanıyacak; gerektiğinde çatışmaları çözecek özelliklerle donatılmasını sağlayan tüm davranış biçimlerini kapsar. Vatandaşlıkla ilgili yetkinlik ise bireyleri, toplumsal ve siyasal kavram ve yapılarla ilişkin bilgiye, demokratik ve aktif katılım kararlılığına dayalı olarak medeni hayata tam olarak katılmaları için donatmaktadır.
6. *Kültürel farkındalık ve ifade:* Müzik, sahne sanatları, edebiyat ve görsel sanatlar dâhil olmak üzere çeşitli kitle iletişim araçları kullanılarak görüş, deneyim ve duyguların yaratıcı bir şekilde ifade edilmesinin önemini takdiridir.

ÖĞRETİM PROGRAMLARINDA ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME YAKLAŞIMI

Değerlendirme, öğretme ve öğrenmenin etkililiğini belirlemek amacı ile yapılan, öğretimle ilgili verilerin toplanmasını ve yorumlanmasını içeren çok adımlı ve sistematik bir süreçtir. Öğrenme, öğretme ve planlamayı doğrudan etkileyen ve eğitim sisteminin temel öğelerinden biri olan değerlendirmeye öğretim programında önemli bir yer verilmiştir.

Öncelikle öğrencilerin öğrenme alanlarındaki performansını belirlemek ve performansına dayalı olarak Bireyselleştirilmiş Eğitim Programını (BEP) hazırlamak için ölçme ve değerlendirme yapılmalıdır. Sürekli değerlendirme tüm öğrencilerin ilerlemelerinin tespiti için önemlidir. Öğretim öncesinde yapılan değer-

lendirme, öğrenci hakkında bilgi edinilmesini ve öğrenme hedeflerinin belirlenmesini; öğretim sırasında yapılan değerlendirme, öğrenci ve öğretmene geri bildirim verilmesini; öğretim sonunda yapılan değerlendirme ise öğrenme hedeflerinin karşılanıp karşılanmadığı ve belirli alanlarda değişiklik yapılması gerekip gerekmediği hakkında karar vermeyi sağlayacaktır. Toplanan veriler sistematik olarak kayıt edilmelidir. Öğretim öncesi, sırası ve sonrasında yapılan tüm değerlendirmeler uygulanan öğretim konusunda yol gösterir. Öğrenci nasıl öğrenmektedir? Ne tür ipuçlarına ihtiyaç duymaktadır? En fazla desteklenmesi gereken alan nedir? Ne tür öğretimsel uyarlamalara ihtiyacı bulunmaktadır? Uygun ölçme değerlendirme süreçlerine yer verilerek bu tür sorulara cevap verilmelidir.

Ölçme değerlendirme ilkelerinden aşağıdakilere dikkat edilmelidir:

1. Ölçme ve değerlendirme çalışmaları öğretim programının tüm bileşenleri ile azami uyum sağlamalı, hedeflerin ve açıklamaların sınırları esas alınmalıdır.
2. Ölçme değerlendirme, yetersizliği olan öğrencinin bireysel özelliklerine göre biçimlendirilmelidir.
3. Öğretim programı, ölçme sürecinde kullanılacak ölçme araç ve yöntemleri açısından uygulamalara yol gösterir. Bu araç ve yöntemlerin uygulanmasında gerekli uygulama ilkelerine uyulmalıdır.

BİREYSEL GELİŞİM VE ÖĞRETİM PROGRAMLARI

Öğretim programlarının geliştirilmesi sürecinde öğrencinin çok yönlü gelişimsel özelliklerine dair mevcut bilgi ve birikimi dikkate alınarak ve aralarındaki ilişki göz önünde bulundurularak bazı temel gelişim ilkelerine göre program düzenlenmiştir. Öğretim programları, insan gelişiminin belirli bir dönemde sonlanmadığı ve gelişimin hayat boyu sürdüğü ilkesi ile hazırlanmıştır. Bu sebeple öğretim programlarında, her yaş döneminde bireylerin gelişim özelliklerini dikkate alarak, destekleyici önlemler alınması önerilmektedir. Gelişim, hayat boyu sürse de tek ve bir örnek yapıda değildir. Evreler hâlinde ilerler ve her evrede bireylerin gelişim özellikleri farklıdır. Evreler de başlangıç ve bitişleri açısından homojen değildir. Ayrıca tüm öğrencilerin farklı öğrenme geçmişi ve kendine özgü bir öğrenme biçimi vardır. Bu sebeple programlar olabildiğince bunu göz önünde bulunduran bir hassasiyetle yapılandırılmıştır. Programların hedeflerini gerçekleştirme sürecinde öğrencilerin öğrenme özellikleri dikkate alınarak gerekli uyarlamaların öğretmen tarafından yapılması beklenir. Öğretim uyarlamaları öğrencilerin önceki öğrenmeleri ve öğrenme biçimlerinin yanısıra basitten karmaşığa, genelden özele ve somuttan soyuta gibi öğrenme ilkelerini dikkate almayı gerektirir. Program geliştirme sürecinde söz konusu yönelimler hem bir alandaki yeterliliği oluşturan kazanım ve becerilerin ön koşul ve ardılığı noktasında dikkate alınmış hem de kademeler düzeyinde derslerin dağılımlarında ve birbirleriyle ilişkilerinde göz önünde bulundurulmuştur.

Öğretim programlarında insan gelişiminin bir bütün olduğu ilkesi ile hareket edilmiştir. İnsanın farklı gelişim alanlarındaki özellikleri birbirleri ile etkileşim hâlinindedir. Söz gelimi dil gelişimi bilişsel gelişimini etkiler ve bilişsel gelişiminden etkilenir. Bu sebeple öğretmenlerden, öğrencinin edindiği bir hedefin gelişimde başka bir alanı da etkileyeceğini dikkate alması beklenir.

Öğretim programları bireysel farklılıklar göz önünde bulundurularak yapılandırılmıştır. Bireyler arası farklılık bir bireyin diğerlerinden birden fazla özelliği bakımından farklı olmasıdır. Tüm öğrenciler için; bireysel özellikleri, performansları ve ihtiyaçları doğrultusunda öğretim programları temel alınarak "BEP" hazırlanmalı ve uygulanmalıdır. BEP'de yer alacak olan hedeflerin belirlenmesinde, öğrenme öğretme sürecinin düzenlenmesinde ve başarının değerlendirilmesinde o öğrencinin hazır bulunuşluğu, bilişsel, sosyal ve bedensel özellikleri farklılaşabilir. Bu nedenle öğrenme öğretme süreci planlanırken öğrencilerin bireysel farklılıkları (mevcut performansları, hazır bulunuşluk düzeyleri, öğrenme stilleri ve ihtiyaçları, sosyokültürel farklılıkları vb.) göz önünde bulundurulmalıdır.

SONUÇ

Programları güncelleme sürecinde hangi işlemlerden ve aşamalardan geçildiği aşağıda sıralanmıştır.

- Farklı ülkelerin özel eğitim programları incelenmiş,
- Yurt içinde ve yurt dışında öğretim ve programlar üzerine yapılan akademik çalışmalar taranmış,
- Başta Anayasamız olmak üzere ilgili mevzuat, kalkınma planları, hükümet programları, şûra kararları, siyasi partilerin programları, sivil toplum kuruluşları ve sivil araştırma kurumları tarafından hazırlanan raporlar vb. dokümanlar analiz edilmiş,
- Millî Eğitim Bakanlığı programlar ve öğretim materyalleri daire başkanlıkları tarafından öğretmen ve yöneticilerin program gereksinimleri hakkında görüşleri alınmış,
- Öğretmenlerden programların hedefleri ve yapısı hakkında görüş alınmış; bütün görüş, öneri, eleştiri ve beklentiler, Bakanlığımızın ilgili birimlerinden uzman personel, öğretmen ve akademisyenlerden oluşan çalışma gruplarınınca değerlendirilmiştir. Yapılan tespitler doğrultusunda öğretim programlarımız hazırlanmıştır.

DİN KÜLTÜRÜ VE AHLAK BİLGİSİ DERSİ PROGRAMININ UYGULANMASI

1. DİN KÜLTÜRÜ VE AHLAK BİLGİSİ DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMININ ÖZEL AMAÇLARI

Orta-ağır zihinsel engeli ve otizm spektrum bozukluğu olan öğrencilere yönelik geliştirilen İkinci Kademe Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programı, bu öğrencilerde dinî konular ile yaşadıkları hayat arasında bağlantı kurabilecek şekilde tavır ve tutum geliştirmeyi ve onlara bu doğrultuda ilgili bilgi, beceri ve davranışları kazandırmayı amaçlamaktadır. Öğretim programının öğrenme alanlarındaki beceriler birbiriyle ilişkili ve bütün olarak ele alınmaktadır. Aynı zamanda öğrenme alanlarının her birinde edinilen bilgi ve beceriler öğrenme sürecinde birbirini etkilemekte ve tamamlamaktadır. Millî Eğitim Temel Kanunu'nda (1739 sayılı) ifade edilen Türk Millî Eğitiminin Genel Amaçları ve Temel İlkeleri ile 573 sayılı Özel Eğitim Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'de ifade edilen Özel Eğitimin Temel İlkeleri doğrultusunda hazırlanan Din Kültürü Ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programı ile öğrenciler:

1. Temel dinî ve ahlaki sorulara cevap verebilecektir.
2. Dinî kavramları doğru anlayıp kullanabilecektir.
3. Dinî inanç ve ibadetlerini tanıyabilecektir.
4. Dinin içtenlik, sevgi, saygı ve inanç gibi değerlerinin olduğunu fark edebilecektir.
5. Dinî bilgiler ile toplumsal beklenti ve alışkanlıklara dayalı olan davranışları ayırt edebilecektir.
6. İslam dinini ana kaynakları ile birlikte tanımlayabilecektir.
7. İslam'ın iman, ibadet ve ahlaki esaslarını tanıyabilecektir.
8. Toplumsal olarak sergilenen dinî ve ahlaki davranışları tanıyabilecektir.
9. Başkalarına karşı güzel davranışlar sergileyebilecektir.
10. Fiziki ve toplumsal çevreyi koruma bilincine ulaşabilecektir.
11. İnanç ve ibadetlerin davranışları güzelleştirmedeki olumlu etkisini kavrayabilecektir.
12. Dinî ve millî bayramları tanıyıp vatan ve millet sevgisini fark edebilecektir.

2. ÖĞRENME ÖĞRETME YAKLAŞIMI

Orta-ağır zihinsel engeli ve otizm spektrum bozukluğu olan öğrenciler için hazırlanan Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programında konu ve öğrenen merkezli tasarım yaklaşımları benimsenmiştir. Konu merkezli tasarım yaklaşımlarında programlar çeşitli dersler ve ilgili konulardan oluşmaktadır. Konu alanı bilgisi bu yaklaşımın ayrılmaz bir parçası olarak kabul edilir. Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programı öğrencilerin temel dinî ve ahlaki bilgileri edinebilmeleri, İslam'ın iman, ibadet ve ahlaki esaslarını tanımaları, dinî bilgiler ile toplumsal beklenti ve alışkanlıklara dayalı olan davranışları ayırt etmeleri, dinin içtenlik, sevgi, saygı ve inanç gibi değerlerinin olduğunu fark etmeleri için gerekli bilgi, beceri, davranış ve alışkanlıkları kazandırmayı amaçladığından bu yaklaşım tercih edilmiştir. Öğrenen merkezli yaklaşımda ise öğrencilerin ilgi ve gereksinimleri öğretimin merkezinde yer alır. Bu yaklaşımda öğretimin planlanması, uygulanması ve değerlendirilmesi süreçlerinde öğrenenin bireysel farklılıkları temel alınır. Yaklaşımın bu özelliği Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programının öğrenme alanlarının belirlenmesinden hedef ve davranışlara, öğrenme-öğretme süreçlerinden ölçme ve değerlendirmeye kadar her aşamada dikkate alınmıştır.

Programda öğrenme yaklaşımı olarak, davranışçı yaklaşımın öne sürdüğü ilkeleri kullanan Uygulamalı Davranış Analizi (UDA) benimsenmiştir. UDA, sosyal açıdan birey için anlamlı ve toplum için önemli davranışları değiştirmeyi amaçlayan bir yaklaşımdır. Davranışçı yaklaşım, davranışı gözlenebilir ve ölçülebilir çevresel özellikler açısından inceler. UDA, her bireyin kendine özgü bir öğrenme biçimi ve öğrenme geçmişi olduğunu kabul eder. Buradan yola çıkarak UDA, her öğretim ya da davranış yönetim tekniğinin her bireyde aynı başarı ile sonuçlanmayacağı varsayımıyla geliştirilmiştir. Bu nedenle, bireysel farklılıkları dikkate alır. Bu yönüyle programın tasarım yaklaşımıyla uyumludur.

Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programı, bireysel farklılıkları dikkate alan, gözlenebilir ve ölçülebilir hedef ve hedef davranışları içermektedir. Bu kapsamda (a) hedef davranışın belirlenmesi, (b) hedef davranışın ölçülmesi, (c) hedef davranışa ulaşmak için öğretim yöntem ve tekniklerinin belirlenmesi ve uygulanması bu programın üç temel basamağıdır. UDA programın etkililiğinin sürekli değerlendirilmesi için verilere dayalı olarak öğretimsel kararlar almayı gerektirir. UDA, uygulamalılık, davranışsallık, analitiklik, teknolojiklik, kavramsal olarak sistematiklik, etkililik ve genellenebilirlik özelliklerine sahiptir.

Uygulamalılık: Hedef davranışın sosyal açıdan önemli bir davranış olması anlamına gelmektedir. Bu hedef davranış "artırılmak" ya da "azaltılmak" istenen bir davranış olabilir. Bu bağlamda sosyal kabul gören uygun davranışların kazandırılması ya da uygun olmayan davranışların azaltılması sağlanabilir.

Davranışsallık: Bireyin değişen ya da değiştirilmesi planlanan davranışının tam olarak "tanımlanabilir", "gözlenebilir" ve "ölçülebilir" olmasını gerektirir. UDA'da "hedef davranışın değişip değişmediği" ve "kimin davranışının değiştiği" gibi sorulara yanıt aranmaktadır. Bu noktada "birey" için hedef davranış belirlenmeli ve bu hedef davranışta değişikliğe yol açacak davranış yönetimi ve öğretim yöntemleri planlanmalı ve uygulanmalıdır.

Analitiklik: Çevresel koşulların davranışın gerçekleşmesi ya da gerçekleşmemesinden sorumlu olduğunu inandırıcı bir biçimde ortaya koymaktır. Davranış "öncesi ya da sonrası koşullar" ile "davranış" arasında işlevsel bir ilişki aranmalıdır.

Teknolojiklik: Uygulamacının yürüttüğü uygulamayı çok açık bir biçimde betimlemesidir. Böylece, uygulamanın bir başkası tarafından kolayca anlaşılabilir ve aynı biçimde uygulanması sağlanabilir. Yenelenebilirlik, teknolojiklik ile eş anlamlı olarak kullanılmaktadır.

Kavramsal Olarak Sistematiklik: UDA'nın sistematik biçimde kavramsal bütünlük sağlaması için uygulamaların yinelenebilir olması, o alanda bilgi birikimi sağlaması, davranışçı yaklaşımın ilke ve teknikleriyle ilişkili olması gerekmektedir. Bu sağlanabilirse uygulamacılar kavramsal bütünlüğü elde edilmiş olan uygulamalara kolayca ulaşabilirler.

Etkililik: Değiştirilmesi ya da kazandırılması hedeflenen davranışta istenen değişikliğin / kazanımın elde edilmesi olarak tanımlanır. Uygulamacıların yaptığı uygulamaların etkili olması önemlidir. Bunun yanı sıra, uygulama sonunda bireyde gerçekleşen davranış değişikliğinin sosyal açıdan anlamlı olması da dikkate alınmalıdır.

Genellenebilirlik: Gerçekleşen davranış değişikliğinin öğretim sonrasında farklı ortamlar, kişiler, araç-gereçler ve durumlar ile sürdürülebilmesidir. Genellenebilirlik, öğretim ve davranış planlarının vazgeçilmez bir unsurudur. Bu özellik sağlandığında özel eğitimin en genel amacı olan "bireylerin olabildiğince bağımsız yaşamaları" amacına ulaşılmış olur.

UDA, bu özellikleriyle evrensel tasarım ilkeleriyle örtüşmektedir. Evrensel tasarım; içerik, ortam ile öğretimi bireyselleştirmeyi ve uyarılma ile birlikte her durumda mümkün olduğu kadar çok bireyin kullanılmasını amaçlayan bir süreçtir. Evrensel tasarımın kişiye uygun esnek programlar sağlaması ve eğitim ortamını tüm bireyler için ulaşılabilir kılması, nitelikli bir eğitim ve öğretim sürecini beraberinde getirmektedir.

UDA ve evrensel tasarımda uygulamacı ve öğrenciden beklenen bazı rol ve sorumluluklar vardır. UDA'da öğrencinin çalışmaya dikkatini yöneltmesi, yönergeler doğrultusunda davranışı gerçekleştirilmesi, edindiği davranışı sürdürmesi ve genelmesi beklenir. Uygulamacıların da öğrenciden beklenen rol ve sorumlulukları dikkate alarak öğretimde edinim, akıcılık, kalıcılık ve genelmeden oluşan "öğrenmenin aşamaları"na göre öğretimi planlaması, uygulaması ve değerlendirmesi gerekir. Uygulamacı, öğrenmenin aşamalarına göre planlama yaparken öğretim yöntem ve teknikleri, ipucu, pekiştirme, kayıt tutma ve değerlendirme gibi UDA'nın temel ilkelerine yer vermelidir.

3. ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME YAKLAŞIMI

Uygulamalı Davranış Analizi temelli değerlendirme yapabilmek için öncelikle hedef becerinin belirlenmesi gerekir. Bunu izleyen şekilde değerlendirme; öğretim öncesi, öğretim süreci ve öğretim sonrası olmak üzere üç aşamada yapılır.

Hedef Becerilerin Belirlenmesi

Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi ile ilgili öğretime başlanmadan önce kontrol listesi (EK 1) kullanılarak öğrenci ya da öğrencilerin var olan performansının değerlendirilmesi gerekir. Kontrol listesi öğrencinin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersine ilişkin performansının belirlenmesine ve buna dayalı olarak bireyselleştirilmiş eğitim programının hazırlanmasına yardımcı olacaktır.

Öğretim Sürecinde Ölçme ve Değerlendirme

Öğretim Öncesi Değerlendirme (Ön): Başlama Düzeyi Belirleme

Bu bölümde, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinde yer alan zincirleme becerilerin ölçülmesi için beceri analizi kaydı ve araç-gereç tanıma, materyal seçimi gibi tek basamaklı davranışların ölçülmesi için ayrık deneme kaydı ve bu kayıtların grafiklendirilmesi örneklerle açıklanmıştır.

Zincirleme Becerilerin Ölçülmesi

Öğrenciyle öğretime başlamadan önce onun programında yer alan becerilerde başlama düzeyi verileri toplanır. Başlama düzeyi verilerinin genellikle öğretim öncesinde ve üç oturum üst üste toplanması önerilmektedir.

Bu derste öğrenci ya da öğrencilerin öğrenmesinin hedeflendiği bazı beceriler zincirleme becerilerdir. Dolayısıyla öğrenci için belirlenen hedef davranış zincirleme bir beceri olduğundan beceri analizi kaydı tekniği kullanılarak öğrencinin performansı gerek başlama düzeyinde gerekse öğrenme sürecinde değerlendirilmelidir. Zincirleme beceriler birden fazla basamağı içeren becerilerdir. Örneğin abdest alma, yardım etme, çevreyi temiz tutma gibi beceriler birden fazla basamak içerir.

Beceri Analizi Kaydı: Öğretilmesi planlanan hedef davranış belirlendikten sonra becerinin analizi oluşturulur. Beceri analizi, öğretilmek istenen becerilerin çocuğun özelliğine göre küçük adımlara bölünmesi işidir. Beceri analizi aracılığı ile öğrencinin beceride ilerlemesine ilişkin veri toplanabilir.

ÖRNEK BECERİ ANALİZİ VERİ KAYIT FORMU

Öğrencinin Adı-Soyadı:

Hedef davranış :

Hedef uyaran :

Evre : Başlama düzeyi

Oturum Tarihi	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Beceri Basamakları	.../.../.....	.../.../.....	.../.../.....	.../.../.....	.../.../.....	.../.../.....	.../.../.....	.../.../.....	.../.../.....	.../.../.....
Ellerini yıkar.										
Ağzını yıkar.										
Burnunu yıkar.										
Yüzünü yıkar.										
Kollarını yıkar.										
Başını mesh eder.										
Kulaklarını elleriyle temizler.										
Ayaklarını yıkar.										
Bağımsız Gerçekleşen Basamak Sayısı										
Bağımsız Gerçekleşen Basamak Yüzdesi										

* *Bağımsız gerçekleşen basamak yüzdesi = Öğrencinin doğru gerçekleştirdiği basamak sayısı / Beceri analizindeki toplam basamak sayısı X 100*

Veri toplama formunu kullanırken çocuğun bağımsız olarak gerçekleştirdiği basamaklar (+), gerçekleştiremediği basamaklar ise (-) biçiminde işaretlenir. Beceri analizi kaydı tekniğini kullanırken iki farklı yol ile değerlendirme yapılabilir. İzleyen bölümde bu yollara ilişkin açıklamalara yer verilmiştir.

Tek Fırsat Tekniği: Öncelikle performans alınacak ortam bireye uygun şekilde (ses, ışık, masa vb.) düzenlenmelidir. Performans alımında kullanılacak araçlar ve veri toplama formu öğretmenin yakınında bulunmalıdır. Tek fırsat tekniği ile performans düzeyi belirleme aşamasında aşağıdaki basamaklar izlenir:

1. Öğrenciye beceri yönergesi ya da hedef uyaran sunulur. Örneğin "Abdest al!" denir.
2. Öğrencinin tepkide bulunması için 4-5 saniye beklenir.
3. Öğrencinin doğru olarak sergilediği beceri basamağının karşısına "+" işareti konur.
4. Öğrencinin yanlış olarak sergilediği ya da tepkide bulunmadığı beceri basamağının karşısına "-" işareti konur, diğer basamaklara "-" verilerek değerlendirme sona erdirilir.

Çok Fırsat Tekniği: Çok fırsat tekniğinde de öncelikle performans alınacak ortam bireye uygun şekilde (ses, ışık, masa vb.) düzenlenmelidir. Performans alımında kullanılacak araçlar ve veri toplama formu öğretmenin yakınında bulunmalıdır. Çok fırsat tekniği ile performans düzeyi belirleme aşamasında aşağıdaki basamaklar izlenir:

1. Öğrenciye beceri yönergesi ya da hedef uyaran sunulur. Örneğin "Abdest al!" denir.
2. 4-5 saniye kadar tepki vermesi beklenir.
3. Doğru tepki verdiyse veri toplama formuna "+" işareti konur.
4. Öğrencinin yanlış olarak sergilediği ya da tepkide bulunmadığı beceri basamağının karşısına "-" işareti konur ve bu basamak öğretmen tarafından gerçekleştirilir.
5. Beceri analizindeki tüm basamaklar için bu süreç tekrarlanır.

Dinî Kavram ve İfadelere İlişkin Bilgi Düzeyinin Ölçülmesi

Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programında dinî kavram ve ifadelerle ilişkin hedefler yer almaktadır. Bu beceriler tek basamaklıdır. Dinî kavram ve ifadelerle ilişkin ilgili bir hedef belirlendiğinde bu hedefle ilgili ayırık denemelerle kayıt tekniği kullanılmalıdır.

Ayrık Deneme Kaydı: Tek basamaklı davranışları kaydetmek için kullanılan bir kayıt tekniğidir. Bu kayıt tekniğinde öncelikle performans alınacak ortam bireye uygun şekilde (ses, ışık, masa vb.) düzenlenmelidir. Performans alımında kullanılacak araçlar, çoğunlukla öğretmenin kullandığı eli tarafında, masanın yanındaki daha alçak bir masada ve veri toplama formu da yakınında bulunmalıdır. Ayrık deneme kayıt tekniği ile performans düzeyi belirleme aşamasında şu basamaklar izlenir:

1. Öğrenciye beceri yönergesi ya da hedef uyaran sunulur. Örneğin "Dinimizdeki başlıca ibadetleri söyle!" yönergesi verilir.
2. Öğrencinin tepkide bulunması için 4-5 saniye beklenir.
3. Öğrencinin doğru tepkileri için veri toplama formuna "+" işareti konur.
4. Öğrencinin yanlış tepkileri ya da tepkide bulunmama durumu için veri toplama formuna "-" işareti konur.

ÖRNEK AYRIK DENEME KAYIT FORMU

"....." AYRIK DENEME KAYDI FORMU

Öğrencinin Adı-Soyadı :

Öğretmen :

Hedef Davranış :

Evre :

		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Deneme	İslam dinindeki başlıca ibadetleri söyle
1	Namaz										
2	Oruç										
3	Hac										
4	Zekât										
Toplam Tepki Sayısı											
Tepki Yüzdesi											

* Öğrencinin performansına uygun olarak örnek durumlar farklılaştırılabilir. Form uyarlanabilir.

Öğretim Sırasında Değerlendirme (Süreç)

Öğretim süreci içerisinde öğrenci performansının değerlendirilmesi gerekir. Örneğin bir beceri öğretirken öğrenciye ipuçları ya da yardım sağlanıyorsa ve dinimizdeki başlıca ibadetleri söyleme davranışı hafta içinde 5 kez çalışılıyorsa bunlardan birinde, aynı başlama düzeyi verisi toplanırken yapıldığı gibi, değerlendirme verisi toplanmalıdır. Bu veriler hem öğrencinin öğretim sırasındaki ilerlemelerini hem de seçilen öğretim tekniğinin etkili olup olmadığını gösterecektir. Bunun için Dinimizdeki Başlıca İbadetleri Söyleme Veri Kayıt formu kullanılabilir. Evre "öğretim evresi" olarak belirtilir.

Öğretim Sonrası Değerlendirme (Son): İzleme

Öğretim tamamlandıktan birkaç hafta sonra öğrencinin beceriyi bağımsız olarak gerçekleştirip gerçekleştirmediğini değerlendirmek, bir başka deyişle kalıcılığın sağlanıp sağlanmadığını izlemek gerekir. Üç ila beş hafta sonra bunun yapılması önerilir. İzleme sırasında yine, başlama düzeyi verisi toplama başlığının altında anlatıldığı şekilde, veri toplanır. Evre "izleme evresi" olarak belirtilir.

Verilerin Grafiğe Aktarılması: UDA temelli programlarda öğrencinin ilerlemeleri grafiklerle takip edilir. Bir grafikte dikey ekseninde doğru davranış sayısı, yüzdesi ya da oranına ilişkin veriler (beceri yüzdesi); yatay ekseninde ise oturumlar yer alır. Aşağıdaki örnekte bir öğrenciye ait veri kayıtları ve bu verilere bağlı olarak çizilen grafik yer almaktadır. Grafik çizimi için bilgisayarda bir grafik programı kullanılabileceği gibi milimetrik kâğıt kullanılarak grafik elle de çizilebilir.

ÖRNEK BECERİ ANALİZİ VERİ KAYIT FORMU
 "....." BECERİ ANALİZİ VERİ KAYIT FORMU

Öğrencinin Adı-Soyadı :

Evre : 1-2-3

İzleme : 9 (3 hafta sonra)-10 (5 hafta sonra)

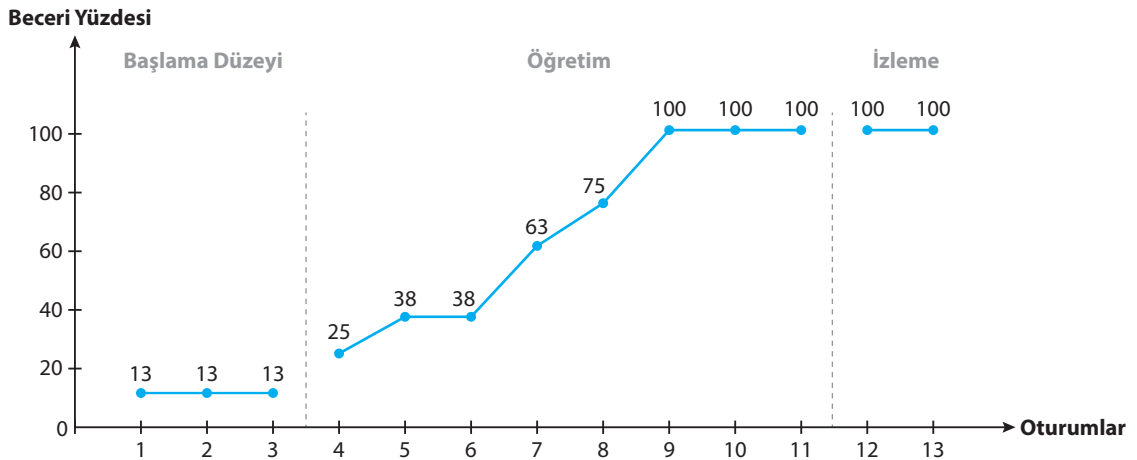
Hedef Davranış : Abdest alır.

Öğretim : 4-5-6-7-8-9-11

Öğretmen :

Oturum Tarihi		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
		1/3/2017	2/3/2017	2/3/2017	9/3/2017	16/3/2017	23/3/2017	30/3/2017	6/4/2017	13/4/2017	20/4/2017	27/4/2017	11/8/2017	18/8/2017
Beceri Basamakları														
1	Ellerini yıkar.	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
2	Ağzını yıkar.	-	-	-	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
3	Burnunu yıkar.	-	-	-	-	+	+	+	+	+	+	+	+	+
4	Yüzünü yıkar.	-	-	-	-	-	-	+	+	+	+	+	+	+
5	Kollarını yıkar.	-	-	-	-	-	-	+	+	+	+	+	+	+
6	Başını mesh eder.	-	-	-	-	-	-	-	+	+	+	+	+	+
7	Kulaklarını elleriyle temizler.	-	-	-	-	-	-	-	-	+	+	+	+	+
8	Ayaklarını yıkar.	-	-	-	-	-	-	-	-	+	+	+	+	+
Bağımsız Gerçekleşen Basamak Sayısı		1	1	1	2	3	3	5	6	8	8	8	8	8
Bağımsız Gerçekleşen Basamak Yüzdesi		13	13	13	25	38	38	63	75	100	100	100	100	100

* *Bağımsız gerçekleşen basamak yüzdesi = Öğrencinin doğru gerçekleştirdiği basamak sayısı/Beceri analizindeki toplam basamak sayısı X 100*

Şekil 1. Abdest Alma

Not: Haftada üç öğretim oturumu, bir değerlendirme oturumu yapılmıştır. Öğretim 24 oturumda gerçekleşmiştir.

Yıl Sonunda Değerlendirme

Öğrencinizin yıl sonunda belirlenen hedeflere ulaşma düzeyi not yerine betimleyici bir biçimde ifade edilebilir. Örneğin "... abdest alır."

4. UYGULAMADA DİKKAT EDİLECEK HUSUSLAR

Orta-ağır zihinsel engeli ve otizm spektrum bozukluğu olan öğrencilerin belirli bir uyarana dikkatini toplama, ayırt etme, uzun ve kısa süreli bellekte bilgileri toplama ve kullanma, öğrenilmiş bir bilgiyi farklı ortamlarda ve durumlarda kullanma, problem çözme, dil gelişiminde yaşıtlarına göre gecikme, yetersizlikten etkilenme derecesine bağlı olarak dili anlama, telaffuz ve konuşmada akıcılık, sosyal etkileşim ve iletişim kurma, dili işlevsel kullanma, arkadaş edinme ve sürdürmede çektikleri güçlük nedeniyle sistematik öğretim düzenlemelerine gereksinimleri vardır. Bu öğrenme özelliklerinin yanı sıra, orta-ağır zihinsel engeli ve otizm spektrum bozukluğu olan öğrencilerde kendini yaralama, vurma, ısırma, öfke nöbetleri gibi uygun olmayan davranış özellikleri görülebilmektedir.

Öğretmenlerin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinin içeriğinde yer alan becerilerin öğretimini, programın temel yaklaşımı olan UDA'nın önerdiği aşağıdaki ilkelere göre gerçekleştirmesi beklenmektedir:

1. Öğretilen davranış / becerinin analiz edilmesi ve tanımlanması
2. Öğrencinin beceride yapabildiklerinin sürekli ve doğrudan ölçülmesi
3. Öğretim süresince öğrencinin aktif olması için fırsatlar sağlanması
4. Öğrenci davranışlarına anında ve sistematik dönütler verilmesi
5. Öğrenci davranışlarının uyarılarla kontrolü sürecinde öğretim amaçlı ipuçları ya da yardımlardan doğal uyarılara geçişin sağlanması
6. Yeni öğrenilen becerilerin yeni materyal, durum ve ortamlara genellenebilmesi için ilgili stratejilerin uygulanması

Bu ilkeler doğrultusunda orta-ağır zihinsel engeli ve otizm spektrum bozukluğu olan öğrencilerin öğrenme ve davranış özellikleri ile gereksinimleri göz önünde bulundurularak bire bir ve küçük grup düzenlemelerinde programın öğrencinin özelliklerine uygun şekilde bireyselleştirilmesi gereklidir. Bu süreçte aşağıda kısaca belirtilen iki noktaya dikkat edilmesi önemlidir:

1. Uygulamacı, bu programdan seçilen ve öğrencinin BEP'te hedeflenen kavram ve beceriler için kavram ve beceri analizi yapmalıdır. Yapılan bu analizler veri kayıt formlarına dönüştürülmelidir.
2. Uygulamacı, hedef davranışların öğretiminde öğrenmenin aşamaları olan edinim, akıcılık, kalıcılık ve genellemeye ilişkin amaç belirlemeli ve öğretimi planlamalıdır.

Öğrenmenin birinci aşaması olan edinim, öğrencinin daha önce yapamadığı bir davranış ya da beceriyi belli bir doğrulukta yapar hale gelmesidir. Öğrencinin bir davranış ya da beceriyi edinim aşamasında öğrenmesi; daha bağımsız olması, güvenliği ve yaşam kalitesinin artması açısından önemlidir. Edinim aşamasına ilişkin "Öğrenci abdestin farzlarını söyler." örneği verilebilir.

Akıcılık, yeni öğrenilmiş bir davranış ya da davranış zincirini öğrencinin hızlı ve kolay biçimde yapmasıdır. Akıcılıktan söz edebilmek için davranışın edinim aşamasında belli bir doğruluk düzeyinde yerine getiriliyor olması gerekmektedir. Akıcılık aşamasına ilişkin "Öğrenci en fazla 3 saniye içinde abdestin farzlarını söyler." örneği verilebilir.

Kalıcılık, öğretim sona erdikten sonra da öğrencinin performansının sürmesidir. Kalıcılık sağlanabilirse öğretim koşulları olmaksızın öğrenci öğrendiklerini halen sergileyebiliyor durumda olur. Bir başka deyişle uygulamacı öğretim zamanında daha önce öğretilen bir davranış ya da becerinin öğretime geri dönmek yerine yeni beceri ya da davranışların öğretime yer verebilir. Örneğin "Öğrenci öğretim bittikten bir, üç ve beş hafta sonra abdestin farzlarını söyler." şeklinde kalıcılık amacı yazılabilir.

Genelleme, öğrencinin öğretim koşulları dışında diğer koşullarda (farklı araç-gereçler, ortam, kişi, durum) da öğrendiklerini sergileyebilmesidir. Bir başka deyişle öğrencinin öğrendiği bilgi, beceri ve davranışları günlük yaşamında kullanmasıdır. Bu aşamaya ilişkin "Öğrenci ailesinden biri sorduğunda abdestin farzlarını söyler." örneği verilebilir. Kalıcılık ve genellemenin sağlanmasında aileyle iş birliği önemlidir. Uygulamacı mutlaka aileyle iş birliği içinde olmalıdır.

Öğrenme-öğretme sürecinde yararlanılabilecek etkinlik örneklerine programın sonunda yer alan ders planlarında yer verilmiş, ölçme ve değerlendirme için çeşitli önerilerde bulunulmuştur. Uygulamada bu etkinliklerin yanı sıra, programın felsefesine uygun şekilde bireysel farklılıklara duyarlı ve esnek olmak koşuluyla uygulamalar da yeni etkinlikler geliştirmelidir.

DİN KÜLTÜRÜ VE AHLAK BİLGİSİ DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMININ YAPISI

Orta-ağır zihinsel engeli ve otizm spektrum bozukluğu olan öğrencilere yönelik geliştirilen II. Kademe Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programı, bu öğrencilerde dinî konular ile yaşadıkları hayat arasında bağlantı kurabilecek şekilde tavır ve tutum geliştirmeyi ve onlara bu doğrultuda ilgili bilgi, beceri ve davranışları kazandırmayı amaçlamaktadır. Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programı üç kademeden oluşmaktadır. İkinci Kademe Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programında dört öğrenme alanı yer almaktadır. Bu öğrenme alanları: Din ve Aile, Din ve Temizlik, İslam'da İbadet ve İbadet Yerleri, Dinî Gün ve Gecelerdir.

1. ÖĞRETİM PROGRAMININ YAPISI

Şekil 2. II. Kademe Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programı Öğrenme Alanları

Din ve Aile: Bu öğrenme alanında öğrencilere aile bireyleriyle olumlu ilişkiler kurmalarını ve aile içindeki temel sorumluluklarını yerine getirmelerini sağlayacak hedef ve hedef davranışların kazandırılması amaçlanmaktadır.

Din ve Temizlik: Bu öğrenme alanında öğrencilerin İslam dininin temizliğe verdiği önem, günlük temizlik, çevre temizliği, abdest ve gusül abdesti ile ilgili temel bilgi ve becerilerin kazandırılması hedeflenmektedir.

İslam'da İbadet ve İbadet Yerleri: Bu öğrenme alanında öğrencilerin ibadetin İslam dinindeki önemini ifade etmesi, İslam dinindeki başlıca ibadetlerden namaz, oruç, zekat ve hac ile ilgili temel bilgi ve becerileri kazanması ve başlıca ibadet yerlerini tanıması hedeflenmektedir.

Dinî Gün ve Geceler: Bu öğrenme alanında öğrencilerin İslam dinindeki önemli gün ve gecelerden cuma, bayram ve kandilleri tanımasını hedeflenmektedir.

Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programında **Kademe, Öğrenme Alanı, Hedef**'e ilişkin kodlamada aşağıdaki sistematik izlenmiştir.

2. HEDEFLERİN YAPISI

Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programında yer alan öğrenme alanları; Din ve Aile, Din ve Temizlik, İslam'da İbadet ve İbadet Yerleri, Dinî Gün ve Geceler öğrenme alanları olmak üzere dört öğrenme alanından oluşmaktadır. Bu öğrenme alanlarının altında hedefler ve hedef davranışlar yer almaktadır. Programda yer alan hedef ve hedef davranışlar, UDA yaklaşımının temel ilkelerinden biri olan gözlenebilirlik ve ölçülebilirlik dikkate alınarak yapılandırılmıştır.

Tablo 1. Öğretim Programının Öğrenme Alanları, Hedef ve Hedef Davranış Sayıları

Öğrenme Alanları	Hedef Sayıları	Hedef Davranış Sayıları
Din ve Aile	2	9
Din ve Temizlik	6	21
İslam'da İbadet ve İbadet Yerleri	10	41
Dinî Gün ve Geceler	3	12
Toplam	21	83

Tablo 2. Hedeflerin Öğrenme Alanlarına Göre Dağılımı

Öğrenme Alanları	Bilişsel	Duyuşsal	Psikomotor	Toplam
Din ve Aile	2	2	2	6
Din ve Temizlik	5	3	1	9
İslam'da İbadet ve İbadet Yerleri	10	1	1	12
Dinî Gün ve Geceler	3	1		4
Toplam	20	7	4	31

* Bazı hedeflerin hem bilişsel, hem duyuşsal hem de psikomotor alana karşılık gelmesinden dolayı toplamda Tablo 1. in toplam hedeflerinden fazla hedef görülmektedir.

3. HEDEF, HEDEF DAVRANIŞLAR VE AÇIKLAMALAR

Öğrenme Alanı	Hedef	Hedef Davranışlar	Önerilen Öğretim Yöntem ve Teknikleri	Önerilen Ölçme ve Değerlendirme Yöntem ve Araçları
Din ve Aile	2.1.1. Aile bireyleri ile olumlu ilişkiler kurar.	1.1. Annesinin / babasının söylediklerine uygun davranır. 1.2. Aile bireylerinin sevincini / üzüntüsünü paylaşır. 1.3. Aile üyeleriyle birlikte oyun oynar. 1.4. Ailesiyle iletişiminde nezaket sözcükleri kullanır.	Model olma Aşamalı yardımla öğretim yöntemi Sosyal öykü	Beceri analizi formu Beceri analizi kaydı Davranış kayıt formu Ayrık deneme kaydı
	2.1.2. Aile içi sorumluluklarını yerine getirir.	2.1. Odasını düzenler. 2.2. Evdeki temizlik işlerine yardım eder. 2.3. Evdeki eşyalarını düzenler. 2.4. Sofra kurmaya ve kaldırmaya yardım eder. 2.5. Kendi isteklerini yapmak için ailesinden izin ister.	Model olma Aşamalı yardımla öğretim yöntemi Etkinlik çizelgesi Sosyal öykü	Beceri analizi formu Beceri analizi kaydı Davranış kayıt formu Ayrık deneme kaydı
Açıklamalar	<p>Öğrenci için öncelikli (yakından uzağa) gereksinimler doğrultusunda program sonundaki kontrol listesinden hedef davranışlar seçilmelidir.</p> <p>"Din ve aile" öğrenme alanı için kullanılabilen araç-gereç ve materyaller hedef davranışa uygun olarak seçilmelidir.</p> <p>"Din ve aile" öğrenme alanı için okul-ev iş birliğinin sağlanması, bir başka deyişle aile iş birliği kurulması; öğretimin etkililiği, öğrenmenin kalıcılığı ve genellenmesi için önemlidir.</p> <p>"Din ve aile" öğrenme alanı için aileye günlük yaşamda oluşabilecek fırsatları öğretimi amaçlı olarak kullanmaları konusunda rehberlik edilmelidir.</p> <p>Öğretmenin aileyle görüşerek öğrencinin becerilerinin kazanmasında etkili olabilecek özel durumlara yönelik bilgi vermesi önemlidir.</p>			

Öğrenme Alanı	Hedef	Hedef Davranışlar	Önerilen Öğretim Yöntem ve Teknikleri	Önerilen Ölçme ve Değerlendirme Yöntem ve Araçları	
Din ve Temizlik	2.2.1. İslam dininin temizliğe verdiği önemi söyler.	1.1. Temizliğin İslam dininin isteği olduğunu söyler. 1.2. Allah'ın temiz olanları sevdiğini söyler.	Ayrıık denemelerle öğretim Eş zamanlı ipucuyla öğretim yöntemi Sabit bekleme süreli öğretim yöntemi	Davranış kayıt formu Ayrıık deneme kaydı	
	2.2.2. Günlük temizliğin gereklerini yerine getirir.	2.1. Günlük temizlikte yapılması gerekenleri resimli kartlar arasından gösterir. 2.2. Günlük temizlikte yapılması gerekenleri söyler.	Ayrıık denemelerle öğretim Eş zamanlı ipucuyla öğretim yöntemi Sabit bekleme süreli öğretim yöntemi	Davranış kayıt formu Ayrıık deneme kaydı	
	2.2.3. Çevresini temiz tutar.	3.1. Çevresini temiz tutması gerektiğini söyler. 3.2. Ev, sınıf, okul, park ve bahçe gibi yerlerde çöpleri çöp kutusuna atar.	Ayrıık denemelerle öğretim Model olma Eş zamanlı ipucuyla öğretim yöntemi Sabit bekleme süreli öğretim yöntemi	Beceri analizi formu Beceri analizi kaydı Davranış kayıt formu Ayrıık deneme kaydı	
	2.2.4. Abdestin farzlarını ifade eder.	4.1. Abdestin farzlarından birinin elleri kollarla birlikte yıkamak olduğunu gösterir / söyler. 4.2. Abdestin farzlarından birinin yüzünü yıkamak olduğunu gösterir / söyler. 4.3. Abdestin farzlarından birinin başını mesh etmek olduğunu gösterir / söyler. 4.4. Abdestin farzlarından birinin ayakları yıkamak olduğunu gösterir / söyler.	Ayrıık denemelerle öğretim Eş zamanlı ipucuyla öğretim yöntemi Sabit bekleme süreli öğretim yöntemi Etkinlik çizelgesi	Davranış kayıt formu Ayrıık deneme kaydı	
	2.2.5. Abdest alır.	5.1. Ellerini yıkar. 5.2. Ağzını yıkar. 5.3. Burnunu yıkar. 5.4. Yüzünü yıkar. 5.5. Kollarını yıkar. 5.6. Başını mesh eder. 5.7. Kulaklarını elleriyle temizler. 5.8. Ayaklarını yıkar.	Model olma Aşamalı yardımla öğretim yöntemi İpucunun giderek azaltılmasıyla öğretim yöntemi Etkinlik çizelgesi	Davranış kayıt formu Ayrıık deneme kaydı	
	2.2.6. Gusül abdestinin farzlarını ifade eder.	6.1. Ağzını yıkaması gerektiğini gösterir / söyler. 6.2. Burnunu yıkaması gerektiğini gösterir / söyler. 6.3. Baştan ayağa tüm vücudunu yıkaması gerektiğini gösterir / söyler.	Model olma Eş zamanlı ipucuyla öğretim yöntemi Sabit bekleme süreli öğretim yöntemi	Beceri analizi formu Beceri analizi kaydı Davranış kayıt formu Ayrıık deneme kaydı	
	Açıklamalar	<p>Öğrencilerin ilgi ve istekleri ve öncelikli gereksinimleri doğrultusunda program sonundaki kontrol listesinden hedef davranışlar seçilmelidir.</p> <p>"Din ve temizlik" öğrenme alanı için kullanılacak araç-gereç ve materyaller hedef davranışa uygun olarak belirlenmelidir.</p> <p>"Din ve temizlik" öğrenme alanı için okul-ev iş birliğinin sağlanması, bir başka deyişle aile iş birliği kurulması, öğretimin etkiliği, öğrenmenin kalıcılığı ve genellenmesi için önemlidir.</p> <p>"Din ve temizlik" öğrenme alanı aileye günlük yaşamda oluşabilecek fırsatları öğretimi amaçlı olarak kullanmaları konusunda rehberlik edilmelidir.</p> <p>Öğretmenin aileyle görüşerek öğrencinin becerileri kazanmasında etkili olabilecek özel durumlara yönelik bilgi vermesi önemlidir.</p>			

Öğrenme Alanı	Hedef	Hedef Davranışlar	Önerilen Öğretim Yöntem ve Teknikleri	Önerilen Ölçme ve Değerlendirme Yöntem ve Araçları
İslam'da İbadet ve İbadet Yerleri	2.3.1. İbadetin İslam dinindeki önemini ifade eder.	1.1. Allah'ın ibadet yapmamızı istediğini söyler. 1.2. İbadetin Allah rızası için yapıldığını söyler. 1.3. Güzel davranış yapmanın ibadet olduğunu söyler.	Ayrıık denemelerle öğretim Eş zamanlı ipucuyla öğretim yöntemi Sabit bekleme süreli öğretim yöntemi	Davranış kayıt formu Ayrıık deneme kaydı
	2.3.2. İslam dinindeki başlıca ibadetleri ifade eder.	2.1. Başlıca ibadetlerden birinin namaz olduğunu söyler. 2.2. Başlıca ibadetlerden birinin oruç olduğunu söyler. 2.3. Başlıca ibadetlerden birinin zekât olduğunu söyler. 2.4. Başlıca ibadetlerden birinin hac olduğunu söyler.	Model olma Eş zamanlı ipucuyla öğretim yöntemi Sabit bekleme süreli öğretim yöntemi	Davranış kayıt formu Ayrıık deneme kaydı
	2.3.3. Namazla ilgili yapılması gerekenleri ifade eder.	3.1. Namazdan önce abdest alınması gerektiğini gösterir / söyler. 3.2. Namaz kılarken Kâbe'ye dönüleceğini söyler. 3.3. Namazın birtakım hareketlerle kılındığını söyler. 3.4. Gösterilen görseller arasından namaz kılanı gösterir. 3.5. Günde beş vakit namaz olduğunu söyler. 3.6. Vakit namazlarının adlarını söyler. 3.7. Cuma günü cuma namazı kılındığını söyler. 3.8. Namaz kılanı eşlik eder.	Model olma Eş zamanlı ipucuyla öğretim yöntemi Sabit bekleme süreli öğretim yöntemi	Beceri analizi formu Beceri analizi kaydı Davranış kayıt formu Ayrıık deneme kaydı
	2.3.4. Oruçla ilgili temel kavramları ifade eder.	4.1. Orucun Ramazan ayında tutulduğunu söyler. 4.2. Orucun başladığı vakte imsak dendiğini söyler. 4.3. Orucun bittiği vakte iftar dendiğini söyler. 4.4. Orucun sonunda Ramazan Bayramı olduğunu söyler.	Model olma Eş zamanlı ipucuyla öğretim yöntemi Sabit bekleme süreli öğretim yöntemi	Davranış kayıt formu Ayrıık deneme kaydı
	2.3.5. Oruçla ilgili yapılması gerekenleri ifade eder.	5.1. Oruç tutarken bir şey yenilip içilmeyeceğini söyler. 5.2. Oruç için gece sahura kalkıldığını söyler. 5.3. Oruç açılmadan önce dua edildiğini söyler. 5.4. Orucun iftar vaktinde açıldığını söyler. 5.5. Yatsı namazından sonra Teravih namazı kılındığını söyler.	Model olma Eş zamanlı ipucuyla öğretim yöntemi Sabit bekleme süreli öğretim yöntemi	Davranış kayıt formu Ayrıık deneme kaydı
	2.3.6. Zekâtın özelliklerini ifade eder.	6.1. Zekâtın paylaşma ve yardımlaşma ibadeti olduğunu söyler. 6.2. Zekâtın para ve mal ile yapıldığını söyler. 6.3. Zekâtın ihtiyaç sahiplerine verildiğini söyler.	Model olma Eş zamanlı ipucuyla öğretim yöntemi Sabit bekleme süreli öğretim yöntemi	Davranış kayıt formu Ayrıık deneme kaydı

Öğrenme Alanı	Hedef	Hedef Davranışlar	Önerilen Öğretim Yöntem ve Teknikleri	Önerilen Ölçme ve Değerlendirme Yöntem ve Araçları
İslam'da İbadet ve İbadet Yerleri	2.3.7. Hac ile ilgili başlıca özellikleri ifade eder.	7.1. Haccın Kurban Bayramı zamanında yapıldığını söyler.	Model olma Eş zamanlı ipucuyla öğretim yöntemi Sabit bekleme süreli öğretim yöntemi	Davranış kayıt formu Ayrık deneme kaydı
		7.2. Haccın Kâbe'yi ve çevresini ziyaret olduğunu söyler.		
		7.3. Hac ibadeti için giyilen özel kıyafete ihram denildiğini söyler.		
		7.4. Hacca gidenlerin Kâbe'nin etrafında dua ederek döndüğünü söyler.		
		7.5. Hacca gidip gelene hacı dendiğini söyler.		
	2.3.8. İbadet yerlerini tanıtır.	8.1. Görsel materyaller sunulduğunda ibadet yerlerinden birinin Kâbe olduğunu gösterir / söyler.	Ayrık denemelerle öğretim Eş zamanlı ipucuyla öğretim yöntemi Sabit bekleme süreli öğretim yöntemi	Davranış kayıt formu Ayrık deneme kaydı
		8.2. Görsel materyaller sunulduğunda ibadet yerlerinden birinin cami olduğunu gösterir / söyler.		
		8.3. Camide namaz kıldığını söyler.		
	2.3.9. Camiye ait bazı yapıları tanıtır.	9.1. Minarenin camiye ait bir yapı olduğunu söyler.	Ayrık denemelerle öğretim Eş zamanlı ipucuyla öğretim yöntemi Sabit bekleme süreli öğretim yöntemi	Davranış kayıt formu Ayrık deneme kaydı
		9.2. Minareden ezan okunduğunu söyler.		
2.3.10. İhlâs suresini okur ve anlamını söyler.	9.3. Şadırvanın caminin avlusunda bulunan yapılardan biri olduğunu söyler.	Model olma Ayrık denemelerle öğretim	Beceri analizi formu Beceri analizi kaydı Davranış kayıt formu Ayrık deneme kaydı	
	9.4. Şadırvanda abdest alındığını söyler.			
Açıklamalar	Öğrenci için gereksinimler doğrultusunda basitten karmaşığa doğru olacak şekilde program sonundaki kontrol listesinden hedef davranışlar seçilmelidir. "İslam'da İbadet ve İbadet yerleri" öğrenme alanı için kullanılacak araç-gereç ve materyaller hedef davranışa uygun olarak seçilmelidir. "İslam'da İbadet ve İbadet yerleri" öğrenme alanı için okul-ev iş birliğinin sağlanması, bir başka deyişle aile iş birliği kurulması; öğretimin etkililiği, öğrenmenin kalıcılığı ve öğrenmenin aileyle görüşerek öğrencinin becerilerinin kazanmasında etkili olabilecek özel durumlara yönelik bilgi vermesi önemlidir.			

Öğrenme Alanı	Hedef	Hedef Davranışlar	Önerilen Öğretim Yöntem ve Teknikleri	Önerilen Ölçme ve Değerlendirme Yöntem ve Araçları	
Dini Gün ve Gece	2.4.1. İslam dinindeki önemli günlerden birinin cuma olduğunu söyler.	1.1. Cuma günü cuma namazına gidişini söyler. 1.2. Cuma namazına temiz kıyafetlerle gidişini söyler.	Model olma Ayrık denemelerle öğretim Eş zamanlı ipucuyla öğretim yöntemi Sabit bekleme süreli öğretim yöntemi	Beceri analizi formu Beceri analizi kaydı Davranış kayıt formu Ayrık deneme kaydı	
	2.4.2. Dini bayramları tanıtır.	2.1. Dini bayramlardan birinin Ramazan Bayramı olduğunu söyler. 2.2. Dini bayramlardan birinin Kurban Bayramı olduğunu söyler. 2.3. Kurban Bayramı'nda kurban kesildiğini söyler. 2.4. Bayram namazına gidişini söyler. 2.5. Bayramların sevinçli, mutlu ve güzel günler olduğunu söyler.	Ayrık denemelerle öğretim Eş zamanlı ipucuyla öğretim yöntemi Sabit bekleme süreli öğretim yöntemi	Davranış kayıt formu Ayrık deneme kaydı	
		3.1. Kadir Gecesi'nin önemli dini gece olduğunu söyler. 3.2. Kur'an'ın Kadir Gecesi'nde indirildiğini söyler. 3.3. Kandillerin önemli dini geceler olduğunu söyler. 3.4. Kandillerin isimlerini söyler. 3.5. Dini gün ve gecelerde dua edilmesi gerektiğini söyler.	Ayrık denemelerle öğretim Eş zamanlı ipucuyla öğretim yöntemi Sabit bekleme süreli öğretim yöntemi	Davranış kayıt formu Ayrık deneme kaydı	
		2.4.3. Dinimizdeki önemli geceleri söyler.			
Açıklamalar	<p>Öğrenci için gereksinimler doğrultusunda basitten karmaşığa doğru olacak şekilde program sonundaki kontrol listesinden hedef davranışlar seçilmelidir.</p> <p>"Dini gün ve geceler" öğrenme alanı için kullanılabilecek araç-gereç ve materyaller hedef davranışa uygun olarak seçilmelidir.</p> <p>"Dini gün ve geceler" öğrenme alanı için okul-ev iş birliğinin sağlanması, bir başka deyişle aile iş birliği kurulması; öğretimin etkililiği, öğrenmenin kalıcılığı ve genellenmesi için önemlidir.</p> <p>"Dini gün ve geceler" öğrenme alanı için aileye günlük yaşamda oluşabilecek fırsatları öğretim amaçlı olarak kullanmaları konusunda rehberlik edilmelidir.</p> <p>Öğretmenin aileyle görüşerek öğrencinin becerilerini kazanmasında etkili olabilecek özel durumlara yönelik bilgi vermesi önemlidir.</p>				

ÖRNEK ÖĞRETME-ÖĞRENME SÜRECİ

DERS PLANI ÖRNEĞİ-1

BÖLÜM-1	
Dersin Adı : Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi	Kademe : II
Öğrenme Alanı : Din ve Aile	Oturum Sayısı : 2
BÖLÜM-2	
Hedef	2.1.1. Aile bireyleri ile olumlu ilişkiler kurar.
Hedef Davranışlar	1.4. Ailesiyle iletişiminde nezaket sözcükleri kullanır. Davranışın tanımı: Öğrenci, annesi kendisine hizmet ettiğinde "Teşekkür ederim." der. Davranışın ön koşulları: Basit yönergeleri yerine getirme, çeşitli nesnelere tutma, nesnelere ayırt etme.
Öğretim Yöntem ve Teknikleri	Doğrudan öğretim
Öğretim Teknolojileri ve Materyalleri	Veri toplama formu, pekiştiriciler, kurşun kalem, silgi.
Ortam Düzenlemeleri	Başlama düzeyi, öğretimi değerlendirme, izleme ve genelleme oturumları okulda, öğrencinin eğitim gördüğü sınıfta gerçekleştirilecektir. Öğretmen ve öğrenci öğretimi ayakta gerçekleştirecektir. Genelleme için farklı kişiler ve farklı ortamlar kullanılır.
BÖLÜM-3	
Dikkati Çekme	"Birazdan seninle annen ile nasıl konuşman gerektiğini çalışacağız." "Benimle çalışacağın için teşekkür ederim." gibi dikkat çekici uyarılar verilir.
Güdüleme	"Annen senin için yemek yaptığında ona teşekkür etmek anneni mutlu eder." diyerek öğrenciyi motive eder.
Gözden Geçirme ve Derse Geçiş (Hedef Uyaran Sunumu)	"Şimdi hazırsan, başlayalım!" der ve yönergeyi sunar "Yemek yedikten sonra annene ne dersin?"
Uygulama	Öğrencide merak uyandırdıktan sonra izlenecek süreç; model olma aşaması, rol oynama aşaması, alıştırma yapma aşaması ve en son bağımsız uygulamalar aşaması şeklinde sıralanmaktadır. Uygulama sürecinde ilk aşama model olma aşamasıdır. Bu aşamada öğretmen, seçilen davranış için öğrenciyi model olur: "Yemek yedikten sonra annene ne dersin? Teşekkür ederim." Öğretmen: "Yemek yedikten sonra annene ne dersin? Teşekkür ederim." diyerek öğrenci davranışına model olur. Öğrencilerin gözledikleri beceriyi sergiledikleri ve performanslarına ilişkin geri bildirim aldıkları aşama olan rol oynama aşamasında öğrenciden "Yemek yedikten sonra annene ne dersin? Teşekkür ederim." demesi istenir ve bu süreç öğretmen kontrolünde devam eder. Öğrenci hatırlayamadığı yerde ya da doğru ifade edemediği yerde öğretmen öğrenciyi doğru tepki için model olur. Bu aşamada öğretmen "Evet şimdi sıra sende, sen söyle! Yemek yedikten sonra annene ne dersin? Teşekkür ederim." yönergesini sunar ve öğrencinin doğru tepkilerini "Aferin sana! Yemek yedikten sonra annene ne dersin? Teşekkür ederim." şeklinde pekiştirir. Yanlış tepkilerde eksik söylediği kelimelere ilişkin model ipucunu sunar. Yine doğru tepki alamazsa, tekrar model ipucu sunar. "Yemek yedikten sonra annene ne dersin? Teşekkür ederim." der. Ardından alıştırma yapma aşamasına geçilir. Bu süreçte öğrencinin, öğretmen rehberliğinde, alıştırmalar yapması sağlanırken, gerekli yerde ipucu sunulur öğrenciyi destek olunur. Öğrenci: "Yemek yedikten sonra annene ne dersin? Teşekkür ederim." Yanlış tepki verirse ya da hiç tepki vermemesi durumunda öğretmen doğru davranışa model olur. Öğrencinin davranışı öğrenip öğrenmediğini belirlemek üzere bağımsız uygulamalar aşamasında yoklama oturumları düzenlenir. Bağımsız uygulamalarda öğrenciyi "Yemek yedikten sonra annene ne dersin?" yönergesi verilerek öğrencinin tepkileri veri kayıt formuna işlenir. Bu süreçte öğretmen hiçbir şekilde müdahale etmez, ipucu sunmaz. Sadece verilen öğrenci tepkilerini kaydeder. Burada öğrenciden yukarıda belirlenen davranış beklenmektedir. "Teşekkür ederim." dendiğinde hedef davranış kazandığı söylenebilir.
Açıklamalar	Dikkati çekme ve güdülenme sürecinde öğrencilerin özellikleri göz önünde bulundurularak farklı açıklamalar yapılabilir. Öğrencilerin özellikleri göz önünde bulundurularak deneme sayısı, öğrenciyi tepkide bulunması için verilen ipucu türü ya da bekleme süresi değiştirilebilir. Burada sözel pekiştiriciler örneklenmiştir. Pekiştiriciler öğrenciyi uygun şekilde seçilir ve kullanılır.

BÖLÜM-4

Ölçme ve Değerlendirme

Öğretmen öğretime başlamadan önce üç oturum üst üste başlama düzeyi verisi toplar.

Öğretmen öğretim sürecinde öğretimi değerlendirmeye devam ederek öğrencisinin performansına ilişkin veri toplar. Doğrudan öğretim yönteminde değerlendirme "bağımsız uygulamalar aşaması"nda düzenlenen yoklama oturumları ile yapılır.

Bu süreçte öğretmen öğrencinin yakınında olacak şekilde arkasına oturur. Öğretmen uygulama sürecindeki gibi öğrencisinin dikkatini hedef davranışa çeker ve "Yemek yedikten sonra annene ne dersin?" diyerek hedef uyarını sunar. Öğretmen öğrencinin tepkide bulunması için 4 saniye bekler. Öğrencinin doğru tepkide bulunması durumunda veri toplama formuna (+) işareti koyar. Öğrencinin yanlış tepkide bulunması ya da tepkide bulunmaması durumunda veri toplama formuna (-) işareti koyar. Değerlendirme sona erdiğinde öğrencinin katılımını pekiştirir. Öğretmen elde ettiği verileri hazırladığı veri kayıt formuna işleyerek grafiğe dönüştürür.

Öğretmen öğretim öncesi ve sonrasında diğer bir öğretmenden öğrencisini yukarıda söz edilen basamakları kullanarak değerlendirmesini isteyerek genelleme verisi toplar.

DERS PLANI ÖRNEĞİ-II

BÖLÜM-1	
Dersin Adı : Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi	Kademe : II
Öğrenme Alanı : Din ve Temizlik	Oturum Sayısı : 3
BÖLÜM-2	
Hedef	2.2.2. Günlük temizliğin gereklerini yerine getirir.
Hedef Davranışlar	2.1. Günlük temizlikte yapılması gerekenleri resimli kartlar arasından gösterir. Davranışın tanımı : Öğrenciye "Günlük temizlikte yapılması gerekenler nelerdir?" diye sorulduğunda resimli kartlar arasından gösterir (elini yıkama, yüzünü yıkama, dişlerini fırçalama kartı). Davranışın ön koşulları : Alıcı ve ifade edici dil becerilerine sahip olma.
Öğretim Yöntem ve Teknikleri	Eş zamanlı ipucuyla öğretim Sözel ve görsel ipucu
Öğretim Teknolojileri ve Materyalleri	Masa, sandalye, resimli kartlar veri toplama formu, kalem, pekiştireçler.
Ortam Düzenlemeleri	Başlama düzeyi, öğretimi değerlendirme, izleme oturumları okulda, öğrencinin eğitim gördüğü sınıfta gerçekleştirilecektir. Öğretmen ve öğrenci masa başında karşılıklı oturacaktır. Genelleme için farklı yer ve kişiler kullanılacaktır.
BÖLÜM-3	
Dikkati Çekme	"Bu dersimizde seninle günlük temizlikte yapılması gerekenleri göstereceğiz." der. "Beni dikkatli dinliyorsun, harika." gibi dikkat çekici uyarılar verilir.
Güdüleme	"Günlük temizlikte yapılması gerekenleri öğrenirsek sağlıklı ve temiz oluruz."
Gözden Geçirme ve Derse Geçiş (Hedef Uyarı Sunumu)	"Hazırsan başlayalım." diyerek öğrenciye günlük temizlikte yapılması gerekenleri resimli kartlardan gösterir.
Uygulama	Öğretmen ve öğrenci masada karşılıklı oturur. Sözel yönergenin kolay verilebilmesi için öğretmen ve öğrenci birbirini görmelidir. Öğretmen, "Günlük temizlikte neler yapılır?" sorusunu sorar. Öğrenciye "Önündeki kartlara bak, hangisi el yıkama kartı? Göster!" der. Kendisi kartı göstererek kontrol edici ipucunu sunar. "Şimdi sen göster!" denerek öğrencinin kartı göstermesi için 4 saniye beklenir. Öğrenci doğru bir şekilde gösterirse "Aferin, çok güzel gösterdin!" denerek pekiştirilir. Öğrencinin belirlenen süre içerisinde resimli kartı doğru göstermemesi ya da hiçbir tepki vermemesi durumunda davranış yanlış kabul edilerek görmezden gelinir ve bir sonraki denemeye geçilir. Öğretim süreci aynı şekilde belirlenen deneme sayısı kadar tekrar edilir. (Yüz yıkama ve diş fırçalama becerileri için de aynı uygulama basamakları düzenlenir)
Açıklamalar	Dikkati çekme ve güdülenme sürecinde öğrencilerin özellikleri göz önünde bulundurularak farklı açıklamalar yapılabilir. Öğrencilerin özellikleri göz önünde bulundurularak deneme sayısı ya da öğrenciye tepkide bulunması için verilen ipucu türü değiştirilebilir. Bir öğretim oturumundaki deneme sayısına öğrencinin düzeyine, öğretime ayrılan zamana göre öğretmen karar verir. Pekiştireçler öğrenciye uygun şekilde seçilir ve kullanılır.
BÖLÜM-4	
Ölçme ve Değerlendirme	
Öğretmen öğretime başlamadan önce üç oturum üst üste başlama düzeyi verisi toplar.	
Öğretmen öğretim sürecinde öğretimi değerlendirmeye devam ederek öğrencisinin performansına ilişkin veri toplar.	
Bu süreçte öğretmen öğrencinin yakınında olacak şekilde karşısında oturur. Öğretmen uygulama sürecindeki gibi öğrencisinin dikkatini hedef davranışa çeker ve "Kartlara bak! El yıkama kartını göster!" diyerek hedef uyarısını sunar. Öğretmen öğrencinin tepkide bulunması için 4 saniye bekler. Öğrencinin doğru tepkide bulunması durumunda veri toplama formuna (+) işareti koyar. Öğrencinin yanlış tepkide bulunması ya da tepkide bulunmaması durumunda veri toplama formuna (-) işareti koyar ve tepkiyi görmezden gelerek denemeyi tekrarlar. Öğretmen bir değerlendirme oturumunda süreci 5 defa tekrarlar. Değerlendirme sona erdiğinde öğrencinin katılımını pekiştirir. Öğretmen elde ettiği verileri hazırladığı veri kayıt formuna işleyerek grafiğe dönüştürür.	
Öğretmen, öğrencinin beş denemeden dördünde soruya bağımsız olarak doğru cevap vermesinden 3 ve 6 hafta sonra değerlendirme yaparak izleme verisi toplar.	
Öğretmen öğretim öncesi ve sonrasında diğer bir öğretmenden farklı ortamlarda öğrencisini yukarıda söz edilen soruyu sorarak değerlendirmesini isteyerek genelleme verisi toplar.	

DERS PLANI ÖRNEĞİ-III

BÖLÜM-1	
Dersin Adı : Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi	Kademe : II
Öğrenme Alanı : İslam'da İbadet ve İbadet Yerleri	Oturum Sayısı : 2
BÖLÜM-2	
Hedef	2.3.4. Oruçla ilgili temel kavramları ifade eder.
Hedef Davranışlar	4.1. Orucun Ramazan ayında tutulduğunu söyler. Davranışın tanımı : Öğrenciye, "Oruç hangi ayda tutulur?" diye sorulduğunda "Oruç Ramazan ayında tutulur." diye söyler. Davranışın ön koşulları : Sorulara cevap verme, basit cümleler söyleyebilme, takvim kullanabilme (ayları takip etme), İslam dinî ile ilgili temel kavramlar.
Öğretim Yöntem ve Teknikleri	Eş zamanlı ipucuyla öğretim yöntemi
Öğretim Teknolojileri ve Materyalleri	Masa, sandalye, veri toplama formu, pekiştireçler.
Ortam Düzenlemeleri	Başlama düzeyi, öğretimi değerlendirme, izleme oturumları okulda, öğrencinin eğitim gördüğü sınıfta gerçekleştirilecektir. Öğretmen ve öğrenci masa başında yan yana oturacaktır. Genelleme için farklı yer ve kişiler kullanılacaktır.
BÖLÜM-3	
Dikkati Çekme	"Bu dersimizde seninle orucun hangi ayda tutulduğunu öğreneceğiz. Beni dikkatli dinliyorsun, harika." gibi dikkat çekici uyarılar verilir.
Güdüleme	"Müslümanlar için önemli olan oruç tutmanın hangi ayda başladığını öğreneceğiz. Bu ay geldiğinde Müslümanlar oruç tutmaya başlar, sende hangi ayda oruç tutulduğunu artık öğrenmiş olacaksın." diye söylenir.
Gözden Geçirme ve Derse Geçiş (Hedef Uyaran Sunumu)	"Hazırsan başlayalım." denerek öğrenciye "Oruç hangi ayda tutulur?" diye soru yöneltilir.
Uygulama	Öğretmen ve öğrenci bir masanın etrafında karşılıklı oturur. Sözel ipucunun kolay verilebilmesi için öğretmen ve öğrenci birbirlerini görmelidir. Öğretmen, Müslümanların ibadet şekillerinden biri olan orucun ne olduğunu anlatır. Öğrenciye kısa bir bilgi verdikten sonra "Oruç hangi ayda tutulur?" sorusunu yöneltilir. Soru yönüncesinin hemen ardından öğretmen sözel ipucu sunarak "Oruç Ramazan ayında tutulur." der. Öğrencinin cümleyi tekrarlaması için 3-5 saniye beklenir. Öğrenci doğru bir şekilde cümleyi belirlenen süre içerisinde tekrar ederse hazırlanmış olan sembollerden bir tane verilerek pekiştirilir. Öğrencinin belirlenen süre içerisinde cümleyi doğru tekrar etmemesi ya da hiçbir tepki vermemesi durumunda davranış yanlış kabul edilerek görmezden gelinir ve bir sonraki denemeye geçilir. Öğretim süreci aynı şekilde belirlenen deneme sayısı kadar tekrar edilir.
Açıklamalar	Dikkati çekme ve güdülenme sürecinde öğrencilerin özellikleri göz önünde bulundurularak farklı açıklamalar yapılabilir. Öğrencilerin özellikleri göz önünde bulundurularak deneme sayısı ya da öğrenciye tepkide bulunması için verilen ipucu türü değiştirilebilir. Bir öğretim oturumundaki deneme sayısına öğrencinin düzeyine, öğretime ayrılan zamana göre öğretmen karar verir. Burada sembol pekiştireçler örneklenmiştir. Pekiştireçler öğrenciye uygun şekilde seçilir ve kullanılır.
BÖLÜM-4	
Ölçme ve Değerlendirme	Öğretmen öğretime başlamadan önce üç oturum üst üste başlama düzeyi verisi toplar. Öğretmen öğretim sürecinde öğretimi değerlendirmeye devam ederek öğrencisinin performansına ilişkin veri toplar. Bu süreçte öğretmen öğrencinin yakınında olacak şekilde karşısında oturur. Öğretmen uygulama sürecindeki gibi öğrencisinin dikkatini hedef davranışa çeker ve "Oruç hangi ayda tutulur?" diyerek hedef uyarısını sunar. Öğretmen öğrencinin tepkide bulunması için 3-5 saniye bekler. Öğrencinin tepkide bulunması durumunda veri toplama formuna (+) işareti koyar. Öğrencinin yanlış tepkide bulunması ya da tepkide bulunmaması durumunda veri toplama formuna (-) işareti koyar ve tepkiyi görmezden gelerek denemeyi tekrarlar. Öğretmen bir değerlendirme oturumunda süreci 5 defa tekrarlar. Değerlendirme sona erdiğinde öğrencinin katılımını pekiştirir. Öğretmen elde ettiği verileri hazırladığı veri kayıt formuna işleyerek grafiğe dönüştürür. Öğretmen, öğrencinin beş denemeden dördünde soruya bağımsız olarak doğru cevap vermesinden 3 ve 6 hafta sonra değerlendirme yaparak izleme verisi toplar. Öğretmen öğretim öncesi ve sonrasında diğer bir öğretmenden farklı ortamlarda öğrencisini yukarıda söz edilen soruyu sorarak değerlendirmesini isteyerek genelleme verisi toplar.

DERS PLANI ÖRNEĞİ-IV

BÖLÜM-1	
Dersin Adı : Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi	Kademe : II
Öğrenme Alanı : Dinî Gün ve Geceler	Oturum Sayısı : 2
BÖLÜM-2	
Hedef	2.4.2. Dinî bayramları tanır.
Hedef Davranışlar	2.1. Dinî bayramlardan birinin Ramazan Bayramı olduğunu söyler. 2.2. Dinî bayramlardan birinin Kurban Bayramı olduğunu söyler. Davranışın tanımı: Öğrenciye, "Dinî bayramlar nelerdir?" diye sorulduğunda "Ramazan ve Kurban Bayramı." der. Davranışın ön koşulları: Sorulara cevap verme, basit cümleler söyleyebilme, İslam dinî ile ilgili temel kavramlar.
Öğretim Yöntem ve Teknikleri	Eş zamanlı ipucuyla öğretim yöntemi öğretim
Öğretim Teknolojileri ve Materyalleri	Ders kitabı, masa, sandalye, veri toplama formu, pekiştireçler.
Ortam Düzenlemeleri	Başlama düzeyi, öğretimi değerlendirme, izleme oturumları okulda, öğrencinin eğitim gördüğü sınıfta gerçekleştirilecektir. Öğretmen ve öğrenci masa başında karşılıklı oturacaklardır. Genelleme için farklı yer ve kişiler kullanılacaktır.
BÖLÜM-3	
Dikkati Çekme	"Bu dersimizde sizinle dinî bayramların neler olduğunu öğreneceğiz. Beni dikkatli dinlemeye devam et, çok iyi." gibi dikkat çekici uyarılar verilir.
Güdüleme	"Müslümanlar için önemli iki dinî bayramın isimlerini öğreneceğiz. Bu dersimizden sonra dinî bayramların neler olduğunu hemen söyleyebileceksin." denir.
Gözden Geçirme ve Derse Geçiş (Hedef Uyarı Sunumu)	"Hazırsan başlayalım." denerek derse geçiş sağlanır ve öğrenciye "Dinimizde hangi bayramlar var?" sorusu yöneltilir.
Uygulama	Öğretmen ve öğrenci bir masanın etrafında karşılıklı oturur. Sözel ipucunun kolay verilebilmesi için öğretmen ve öğrenci bir birini görmelidir. Öğretmen, Müslümanların kutladığı bayramların neler olduğu anlatır. Öğrenciye kısa bir bilgi verdikten sonra "Dinî bayramlar nelerdir?" sorusunu yöneltilir. Soru yönergesinin hemen ardından öğretmen sözel ipucu sunarak "Kurban Bayramı ve Ramazan Bayramı" der. Öğrencinin cevabı tekrarlaması için 3-5 saniye beklenir. Öğrenci doğru bir şekilde cevabı belirlenen süre içerisinde tekrar ederse hazırlanmış olan sembollerden bir tane verilerek pekiştirilir. Öğrencinin belirlenen süre içerisinde cevabı doğru bir şekilde tekrar etmemesi ya da hiçbir tepki vermemesi durumunda davranış yanlış kabul edilerek görmezden gelinir ve bir sonraki denemeye geçilir. Öğretim süreci aynı şekilde belirlenen deneme sayısı kadar tekrar edilir.
Açıklamalar	Dikkati çekme ve güdülenme sürecinde öğrencilerin özellikleri göz önünde bulundurularak farklı açıklamalar yapılabilir. Öğrencilerin özellikleri göz önünde bulundurularak deneme sayısı ya da öğrenciye tepkide bulunması için verilen ipucu türü değiştirilebilir. Bir öğretim oturumundaki deneme sayısına öğrencinin düzeyine, öğretime ayrılan zamana göre öğretmen karar verir. Burada sembol pekiştireçler örneklenmiştir. Pekiştireçler öğrenciye uygun şekilde seçilir ve kullanılır.
BÖLÜM-4	
Ölçme ve Değerlendirme Öğretmen öğretime başlamadan önce üç oturum üst üste başlama düzeyi verisi toplar. Öğretmen öğretim sürecinde öğretimi değerlendirmeye devam ederek öğrencisinin performansına ilişkin veri toplar. Bu süreçte öğretmen öğrencinin yakınında olacak şekilde karşısında oturur. Öğretmen uygulama sürecindeki gibi öğrencisinin dikkatini hedef davranışa çeker ve "Dinî bayramlar nelerdir?" diyerek hedef uyarısını sunar. Öğretmen öğrencinin tepkide bulunması için 3-5 saniye bekler. Öğrencinin tepkide bulunması durumunda veri toplama formuna (+) işareti koyar. Öğrencinin yanlış tepkide bulunması ya da tepkide bulunmaması durumunda veri toplama formuna (-) işareti koyar ve tepkiyi görmezden gelerek denemeyi tekrarlar. Öğretmen bir değerlendirme oturumunda süreci 5 defa tekrarlar. Değerlendirme sona erdiğinde öğrencinin katılımını pekiştirir. Öğretmen elde ettiği verileri hazırladığı veri kayıt formuna işleyerek grafiğe dönüştürür. Öğretmen, öğrencinin beş denemeden dördünde soruya bağımsız olarak doğru cevap vermesinden 3 ve 6 hafta sonra değerlendirme yaparak izleme verisi toplar. Öğretmen öğretim öncesi ve sonrasında diğer bir öğretmenden farklı ortamlarda öğrencisini yukarıda söz edilen soruyu sorarak değerlendirmesini isteyerek genelleme verisi toplar.	

EK 1

DİN KÜLTÜRÜ VE AHLAK BİLGİSİ DERSİ II. KADEME KONTROL LİSTESİ

Yönerge

Kontrol listesi kullanılırken öğrencinin yerine getirdiği beceriler için "**Evet**" sütununa, yerine getiremediği beceriler için "**Hayır**" sütununa işareti (✓) konur. Eğer açıklama yapılması gerekiyorsa "**Açıklama**" sütununa not edilir. Öğrencinin yerine getiremediği becerilerden öncelikle öğretilmesi önerilenler için "**Açıklama**" sütununa (★) işareti konur. Form kullanılırken doğrudan gözlemlenemeyen davranışlara ilişkin anne-baba / birincil bakıcı, daha önceki öğretmeni ya da okulda çalışan personelden bilgi alınmalıdır.

Öğrenme Alanı: DİN VE AİLE				
Davranışlar		Evet	Hayır	Açıklamalar
1	Annesinin / babasının söylediklerine uygun davranır.			
2	Aile bireylerinin sevincini / üzüntüsünü paylaşır.			
3	Aile üyeleriyle birlikte oyun oynar.			
4	Ailesiyle iletişimde nezaket sözcükleri kullanır.			
5	Odasını düzenler.			
6	Evdeki temizlik işlerine yardım eder.			
7	Evdeki eşyalarını düzenler.			
8	Sofra kurmaya ve kaldırmaya yardım eder.			
9	Kendi isteklerini yapmak için ailesinden izin ister.			

Öğrenme Alanı: DİN VE TEMİZLİK

Davranışlar		Evet	Hayır	Açıklamalar
1	Temizliğin İslam dininin isteği olduğunu söyler.			
2	Allah'ın temiz olanları sevdiğini söyler.			
3	Günlük temizlikte yapılması gerekenleri resimli kartlar arasından gösterir.			
4	Günlük temizlikte yapılması gerekenleri söyler.			
5	Çevresini temiz tutması gerektiğini söyler.			
6	Ev, sınıf, okul, park ve bahçe gibi yerlerde çöpleri çöp kutusuna atar.			
7	Abdestin farzlarından birinin elleri kollarla birlikte yıkamak olduğunu gösterir / söyler.			
8	Abdestin farzlarından birinin yüzünü yıkamak olduğunu gösterir / söyler.			
9	Abdestin farzlarından birinin başını mesh etmek olduğunu gösterir/söyler.			
10	Abdestin farzlarından birinin ayakları yıkamak olduğunu gösterir / söyler.			
11	Ellerini yıkar.			
12	Ağzını yıkar.			
13	Burnunu yıkar.			
14	Yüzünü yıkar.			
15	Kollarını yıkar.			
16	Başını mesh eder.			
17	Kulaklarını elleriyle temizler.			
18	Ayaklarını yıkar.			
19	Ağzını yıkaması gerektiğini gösterir / söyler.			
20	Burnunu yıkaması gerektiğini gösterir / söyler.			
21	Baştan ayağa tüm vücudunu yıkaması gerektiğini gösterir / söyler.			

Öğrenme Alanı: İSLAM'DA İBADET VE İBADET YERLERİ

Davranışlar		Evet	Hayır	Açıklamalar
1	Allah'ın ibadet yapmamızı istediğini söyler.			
2	İbadetin Allah rızası için yapıldığını söyler.			
3	Güzel davranış yapmanın ibadet olduğunu söyler.			
4	Başlıca ibadetlerden birinin namaz olduğunu söyler.			
5	Başlıca ibadetlerden birinin oruç olduğunu söyler.			
6	Başlıca ibadetlerden birinin zekât olduğunu söyler.			
7	Başlıca ibadetlerden birinin hac olduğunu söyler.			
8	Namazdan önce abdest alınması gerektiğini gösterir / söyler.			
9	Namaz kılarken Kâbe'ye döneceğini söyler.			
10	Namazın birtakım hareketlerle kılındığını söyler.			
11	Gösterilen görseller arasından namaz kılanı gösterir.			
12	Günde beş vakit namaz olduğunu söyler.			
13	Vakit namazlarının adlarını söyler.			
14	Cuma günü cuma namazı kılındığını söyler.			
15	Namaz kılana eşlik eder.			
16	Orucun Ramazan ayında tutulduğunu söyler.			
17	Orucun başladığı vakte imsak dendiğini söyler.			
18	Orucun bittiği vakte iftar dendiğini söyler.			
19	Orucun sonunda Ramazan Bayramı olduğunu söyler.			
20	Oruç tutarken bir şey yenilip içilmeyeceğini söyler.			
21	Oruç için gece sahura kalkıldığını söyler.			
22	Oruç açılmadan önce dua edildiğini söyler.			
23	Orucun iftar vaktinde açıldığını söyler.			
24	Yatsı namazından sonra Teravih namazı kılındığını söyler.			
25	Zekâtın paylaşma ve yardımlaşma ibadeti olduğunu söyler.			
26	Zekâtın para ve mal ile yapıldığını söyler.			

27	Zekâtın ihtiyaç sahiplerine verildiğini söyler.			
28	Haccın Kurban Bayramı zamanında yapıldığını söyler.			
29	Haccın Kâbe'yi ve çevresini ziyaret olduğunu söyler.			
30	Hac ibadeti için giyilen özel kıyafete ihram dendiğini söyler.			
31	Hacca gidip gelene hacı denildiğini söyler.			
32	Görsel materyaller sunulduğunda ibadet yerlerinden birinin Kâbe olduğunu gösterir / söyler.			
33	Görsel materyaller sunulduğunda ibadet yerlerinden birinin cami olduğunu gösterir / söyler.			
34	Camide namaz kılındığını söyler.			
35	Minarenin camiye ait bir yapı olduğunu söyler.			
36	Minareden ezan okunduğunu söyler.			
37	Şadırvanın caminin avlusunda bulunan yapıardan biri olduğunu söyler.			
38	Şadırvanda abdest alındığını söyler.			
39	İhlâs suresini okur.			
40	İhlâs suresinin anlamını söyler.			

Öğrenme Alanı: DİNİ GÜN VE GECELER

Davranışlar		Evet	Hayır	Açıklamalar
1	Cuma günü cuma namazına gidildiğini söyler.			
2	Cuma namazına temiz kıyafetlerle gidildiğini söyler.			
3	Dinî bayramlardan birinin Ramazan Bayramı olduğunu söyler.			
4	Dinî bayramlardan birinin Kurban Bayramı olduğunu söyler.			
5	Kurban Bayramı'nda kurban kesildiğini söyler.			
6	Bayram namazına gidildiğini söyler.			
7	Bayramların sevinçli, mutlu ve güzel günler olduğunu söyler.			
8	Kadir Gecesi'nin önemli dinî gece olduğunu söyler.			
9	Kur'an'ın Kadir Gecesi'nde indirildiğini söyler.			
10	Kandillerin önemli dinî geceler olduğunu söyler.			
11	Kandillerin isimlerini söyler.			
12	Dinî gün ve gecelerde dua edilmesi gerektiğini söyler.			